

**Andreu Bauçà i Sastre: Diateze v románských jazycích: struktury a typologie
(La diátesis en las lenguas románicas: Estructuras y tipología)**

(Ústav románských studií, FF UK v Praze, 2010)

vypracovala Mgr. Miroslava Aurová, PhD.

Předkládaná disertační práce se zabývá analýzou diateze v románských jazycích z hlediska teoreticko-metodologického. Autor vychází z konstatování absence koncepční i terminologické ucelenosti v pohledu na diatezi a v aplikaci tohoto konceptu na konkrétní jazykový materiál a na základě tohoto si stanovuje za cíl poskytnout nové teoretické uchopení diateze a systematizovat ji jak typologicky, tak terminologicky (*conf.* terminologickou rozrůzněností představenou v tabulce na str. 26-29). Zmíněnou koncepční nekonzistenci diateze spatřuje autor na jedné straně v silném vlivu tradiční gramatiky, která pod vahou klasických jazyků pokračuje v dualistickém pojetí diateze, na druhé straně v časté konfuzi *diateze* a *rodu*, tedy konfuzi aspektů sémanticko-pojmových a morfologicko-formálních. Tímto nejpřesněji vystihuje stav současných uchopení tématu, pro nějž se snaží vytvořit nástroj pro holistickou analýzu s využitím typologickým, synchronním i diachronním (str.18-19). Předem konstatuji, že tohoto cíle bylo dosaženo a právě v tomto ohledu spatřuji novum i přínos celé studie. Rovněž předem konstatuji, že předkládanou práci shledávám jako vysoce podnětnou a mimořádnou, zejména v následujících aspektech:

1. v celkové koncepci a z ní vyplývají struktury;
2. v syntéze různých konceptů použitých pro vybudování nového přístupu;
3. ve způsobu argumentace a vyvozování závěrů z jazykových dat;
4. v prostupnosti roviny teoretické a aplikační.

ad 1. Práci otevírají zdůvodnění nutnosti jednotného popisného aparátu a představení základních jazykovědných konceptů, relevantních pro vytvoření zde navrhovaného deskriptivního nástroje, a představení jazykového vzorku (kap.1). Následuje náležité zdůvodnění termínu "diateze", kterým autor odstraňuje dosavadní terminologickou diskrepanci. V následujících dvou rozsáhlých kapitolách představuje podrobným způsobem svůj návrh klasifikace diateze (nepříznakové a příznakové, *diátesis no marcada, marcada*, kap. 3 a 4), přičemž postupuje nanejvýš systematicky: popisuje jednotlivé syntaktické a sémantické rysy pro různé větné vzorce s uvedením stromových reprezentací a tyto charakteristiky následně generalizuje. Z generalizací

pak vytváří výstižný přehled dílčích rysů diateze, které aplikuje na širokou škálu románských jazyků (kap. 5). V následující kapitole (kap. 6) představuje způsoby aplikace tohoto deskriptivního modelu, jak pro obecnou analýzu jazykových struktur, tak pro typologickou klasifikaci a analýzu jazykových změn, opět s aplikací na románské jazyky shrnutou do synoptických přehledů. Práce je přehledně a účelně strukturovaná, předmět zkoumání je jasně vymezen, rovněž jako hypotézy a závěry; obecně mohu konstatovat, že prozrazuje důkladně promyšlenou koncepci a vynikají schopnost systematického postupu.

ad 2. Nutno podotknout, že Andreu Bauçà i Sastre se tématu zhostil s důkladnou teoretickou průpravou a suverénně asimiloval různé teoretické koncepty lingvistiky širokého záběru: od typologie, romanistiky synchronní i diachronní přes valenční teorii Tesnière, Vendlerův Aktionsart po chomskyánský model generativní gramatiky. Zde zejména oceňuji uchopení různých stadií této teorie (Minimalismus, G&B) a vzájemné propojení a usouvztažnění relevantních subteorií (θ -teorie, neakuzativní hypotéza, pojetí tzv. TOP *node*, atrakce / *atracción*, *attraction*, viz MP, atp.)

Autorův návrh uchopení problematiky diateze je vybudován na několika konceptech, v nichž spatřuji nesporné východy pro dosažení stanoveného cíle a které zde ve zkratce uvádím: (a) Předpoklad existence e-struktury (eventivní, *estructura-e*) poskytuje podrobné síto pro odlišení celkové sémantiky věty rozhodující pro stanovení diateze. (b) Využití generativního popisného modelu umožňuje univerzalistické uchopení dané problematiky, přičemž jednotlivé dílčí koncepty vzájemně slouží jako diagnostický test, což autorovi umožňuje nezůstávat pouze v rovině deskripce, nýbrž mu vkládá do ruky explanační model popisu (conf. ústřední koncepty Pádu, Kongruence, hlavní role akuzativu, Burziovu generalizaci, atp.)

ad 3. a 4. Andreu Bauçà i Sastre ovládá vědecké teorie a tvůrčím způsobem je aplikuje s následným vyvozením naprosto přesvědčivých názorů, k čemuž vysokou měrou přispívá i úsporný, leč brilantní způsob výkladu. Autor je rovněž vybaven úctyhodnou znalostí jazyků, neboť použitý jazykový vzorek je tvořen širokým spektrem románských jazyků, ale i jazyků germánských či slovanských, případně doklady z baskičtiny.

Z hlediska aplikace teoretického modelu je třeba vyzdvihnout kapitolu 6, která dokládá koherentnost autorem vytvořeného modelu, jehož dílčí body autor přesvědčivým způsobem aplikuje na jazykový materiál, přičemž názorně ukazuje typologickou validnost jednotlivých rysů (např. slabý rys u *Case Assignment*, sémantická omezení, fonetická relevance, atp.). Stejně přesvědčivě zdůvodňuje zavedení dvou

nových syntaktických kategorií: diatetizační syntagma (*sintagma diatetizador*) a plovoucí morfémy (*morfemas flotantes*).

Pro účely obhajoby zde uvádím několik poznámek:

- Chápu-li správně autorovo objasnění *adjunto*, tj. v širším slova smyslu jakožto nepovinné doplnění, jedná se o přímou projekci predikátu (*una proyección directa del predicador*, str. 53). Nedochozí zde k terminologické kolizi mezi *adjunkcí* jakožto nepovinným doplněním/argumentem slovesa a *adjunkcí* jakožto způsobem připojování nových syntagmat (např. VP-*adjuntion*, NP-*adjuntion*)? S tímto souvisí i obsah poznámky pod čarou č. 17 (str. 54), kde pouze doplňuji, že pro některé autory spočívá topikalizace právě v *adjunkci* (v protikladu k původnímu Rossovu 1967 návrhu topikalizace jako derivace).
- Na str. 93 autor uvádí, že tradičně pojímaná *pasiva* (zde nově jako *adjuntante*) je přímým dědictvím latinského pasiva (mediopasiva). Snad bych více zdůraznila, že tyto formálně pasivní koncovky pokrývaly více konceptů, od "klasicky" pasivních *laudor* po impersonální *tur, hic vivitur bene*.
- V pozn. pod čarou č.74 (str. 170) uvádí autor příklady v češtině *Prodávají se paláce ... / Paláce se prodávají ...*, pro něž předpokládá slovosledné hledisko pro odlišení struktur. Toliko doplňuji, že slovosled zde hraje roli v informačně-pragmatické rovině výpovědi, což ostatně zapadá do autorova chápání preverbálního podmětu v tomto typu konstrukce jakožto NP v TopP (hovoří o topikalizaci vnitřního argumentu).
- K formální stránce toliko podotýkám, že na některých místech nedopovídají čísla v textu číslům příkladů, namátkou např. na str. 68.
- Poslední dotaz se týká terminologie: předpokládám autorovu znalost češtiny, proto se táži na návrh českých názvů jednotlivých typů diateze v češtině.

Závěrečné hodnocení: Práci hodnotím s nejvyšším uznáním jako kvalitní, vysoce přínosnou, a plně ji doporučuji k obhajobě jako podklad pro získání titulu PhD.

V Českých Budějovicích dne 14. září 2010

Mgr. Miroslava Aurová, PhD.
Ústav romanistiky FF JU v Českých Budějovicích